

Social Work & Education

©SW&E. 2025

УДК 364-7

DOI: 10.25128/2520-6230.25.4.8

Ганна СЛОЗАНСЬКА,
доктор педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри
спеціальної та інклюзивної освіти,
Тернопільський національний
педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка;
професор кафедри педагогіки та
соціальної роботи, ЗВО
«Український католицький
університет», Тернопіль, Україна;
annaslozanska@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-4925>

Олеся БІРОНТ,
студентка програми «Соціальна
робота», групи ЗСР-21Б, ЗВО
«Український католицький
університет», Львів, Україна;
olesia.biront@ucu.edu.ua

Статус статті:

Отримано: травень 07, 2025

1-шересцензування: липень 24, 2025

Прийнято: грудень 30, 2025

Слозанська, Г., Біронт, О. (2025). Послуга соціальної адаптації ветеранів та членів їх сімей: практика надання та перспективи розвитку в Україні. *Social Work and Education*, VOL. 12, NO. 4. PP. 367-374. DOI: 10.25128/2520-6230.25.4.8

ПОСЛУГА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ: ПРАКТИКА НАДАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті проаналізовано сучасний стан і механізми надання послуги соціальної адаптації для ветеранів війни та членів їх сімей у контексті реалізації державної ветеранської політики. Розглянуто нормативно-правове підґрунтя, що регламентує порядок надання цієї послуги, зокрема державні стандарти соціальної адаптації. Проаналізовано нормативно-правове забезпечення та державний стандарт, що регулюють цю сферу. Здійснено емпіричне дослідження з метою вивчення особливостей надання соціальної послуги соціальної адаптації ветеранів та членів їх сімей на рівні територіальних громад України. Вивчено поширеність та існуючі механізми надання означеної послуги. Досліджено інституційні особливості надання підтримки на місцях, визначено успішні моделі соціального захисту, а також виявлено основні труднощі та потреби фахівців із соціальної роботи в контексті надання означеної послуги. Виявлено основні бар'єри, що перешкоджають ефективній адаптації ветеранів у громадах.

На основі аналізу практики та ідентифікованих проблем розроблено рекомендації, спрямовані на вдосконалення системи соціальної адаптації ветеранів при переході від військового до цивільного життя та членів їх сімей в Україні. Запропоновано конкретні шляхи оптимізації міжвідомчої взаємодії, підвищення кваліфікації кадрів та забезпечення універсального доступу до якісних послуг з урахуванням сучасних викликів воєнного та повоєнного часу..

Ключові слова: соціальні послуги, соціальна адаптація, ветерани, члени сімей ветеранів, фахівець із соціальної роботи, фахівець із супроводу ветеранів, територіальні громади, державний стандарт.

ВСТУП

Повномасштабне вторгнення РФ спричинило безпрецедентні демографічні та соціально-економічні виклики: енергетичну кризу, ресурсне виснаження (Базиліук, Власенко, ..., & Собкевич, 2025), масову міграцію та деформацію структури населення (Задорожня, 2025). Станом на 2026 р. ці фактори сформували п'ять критичних проблем: гострий «кадровий голод», соціальну дезінтеграцію громад, стрімке старіння нації, кризу системи соціального забезпечення та складність реінтеграції громадян.

У цих умовах стратегічним пріоритетом України є перехід до моделі «людського капіталу» (Смельяненко, & Пантасенко, 2025), Ключову роль у цій моделі відіграють ветерани як активний суспільний ресурс, що володіє унікальним досвідом, високою адаптивністю та лідерським потенціалом, необхідним для повоєнного відновлення держави.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Ветерани (*Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту*, 1993) є стратегічним людським капіталом держави, що потребує інвестицій у систему підтримки під час переходу до цивільного життя. Станом на 1 січня 2025 р. в Україні зареєстровано майже 1,6 млн. ветеранів, а за прогнозами їх кількість разом із членами родин сягне 5–6 млн. осіб, що становитиме до 20% населення країни (Власенко, Гушук, ..., & Собкевич, 2025).

Процес демобілізації супроводжується значними фізичними, психологічними та соціальними труднощами (Morin, 2011; Потреби ветеранів і ветеранок, 2024). Для подолання стресу, спричиненого зміною способу життя, держава розбудовує систему підтримки (КМУ, 2021, 2024а, 2024б), ключовим елементом якої є надання соціальних послуг за місцем проживання (Слозанська, Горішна, Бибик, & Криницька, 2023).

Центральне місце у цій системі посідає послуга **соціальної адаптації**. Вона має комплексний характер і спрямована на відновлення здоров'я, підтримку соціальної незалежності, професійний розвиток та зміцнення сімейних стосунків ветеранів [Національна соціальна сервісна служба, 2024].

Питання соціальної адаптації ветеранів є об'єктом активних наукових пошуків. Жаліло Я., Власенко Р. та колеги (2025 р.) обґрунтували адаптацію як складник державної політики та національної безпеки. Психологічні аспекти та реабілітацію досліджували Алещенко В. (2022), Клеван В. та Мельничук О. (2025). Професійну інтеграцію вивчали Мальований М. (2022) та Костюченко О. (2025), а роль освіти та спорту в адаптації – Лебедик Л. (2023), Кашуба А. (2024) та Мартиненко А. (2025).

Соціальні аспекти та розвиток системи послуг у громадах висвітлено у працях Колоска А. (2025), Слозанської Г. (2023), Джугана Р. (2025), Столярик О. та Семигіної Т. (2023). Організаційні виклики та результати експериментальних проєктів Мінсоцполітики проаналізували Ломоносова Н., Хелашвілі А. та Назаренко Ю. (2024). Попри значний доробок, станом на 2026 рік особливої уваги потребує вивчення практичних механізмів реалізації послуги соціальної адаптації безпосередньо на рівні територіальних громад.

У 2024 р. затверджено Державний стандарт СП, згідно якого (2024), послуга соціальної адаптації ветеранів та їхніх родин реалізується у два етапи:

соціальне відновлення на базі рекреаційних закладів та індивідуальна адаптація безпосередньо у громадах. Послуга є комплексним процесом, спрямованим на відновлення соціальних зв'язків, запобігання складним життєвим обставинам та підтримку соціальної незалежності ветерана.

Ключовою постаттю у наданні послуги є фахівець із соціальної роботи (ФСР), який проводить оцінку потреб та реалізує індивідуальний план підтримки, залучаючи за потреби міждисциплінарну команду. Системний і довготривалий характер цієї допомоги потребує належного ресурсного забезпечення надавачів та високої кваліфікації кадрів. У зв'язку з цим критичної актуальності у 2026 році набуває аналіз труднощів, потреб та професійної готовності ФСР до роботи в межах цієї послуги на рівні територіальних громад.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета: дослідити особливості надання соціальної послуги соціальної адаптації ветеранів та членів їх сімей на рівні територіальних громад України.

У процесі дослідження передбачено виконання таких завдань: проаналізувати інституційну спроможність ТГ надавати послугу соціальної адаптації ветеранів та членів їх сімей та стан її надання; виявити основні виклики, труднощі та потреби надавачів при наданні послуги; вивчити особливості роботи ФСР у процесі надання СП соціальної адаптації ветеранів та членів їхніх сімей; розробити рекомендації для покращення системи надання СП соціальної адаптації ветеранів.

Вибірка дослідження: у дослідженні взяло участь 58 ФСР з 11 ТГ 6 областей України: Боярська ТГ, Київська область (18 осіб), Миргородська ТГ, Полтавська область (10 осіб), Мукачівська ТГ, Закарпатська область (11 осіб), Хмельницька (8 осіб), Меджибізька (2 осіб) та Летичівська (1 особа) ТГ, Хмельницька область, Шацька, Луцька, Горохівська та Ковельська ТГ, Волинська область – сукупно 5 осіб, Стрийська ТГ, Львівська область (3 осіб). Вибірка формувалася довільним способом, шляхом розповсюдження Google анкет через офіційні листи на електронні адреси надавачів СП у ТГ.

Середній вік респондентів, що взяли участь у дослідженні, складає приблизно 41 рік. Більш детально віковий діапазон респондентів представлено на рисунку 2. Серед опитаних 84,5% - жінки, 15,5% - чоловіки.

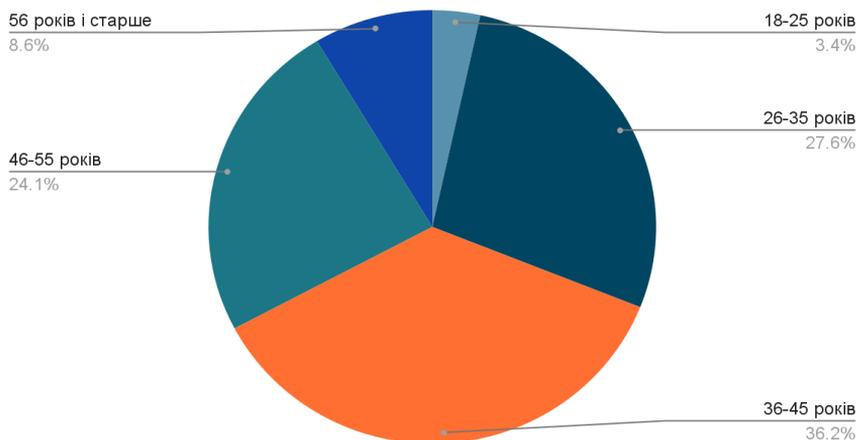

Рис. 2. Розподіл респондентів за віковими групами

Освітній рівень респондентів є високим (89,7% мають вищу освіту, з яких 73,1% — магістри), проте лише 12,0% мають профільну спеціальність «Соціальна робота». Значну частку складають психологи (31,0%), тоді як решта є фахівцями з педагогіки, права, менеджменту тощо. Це вказує на дефіцит експертності саме у сфері соціального захисту та надання СП.

Структура надавачів СП представлена переважно комунальним сектором (66,6%), меншою мірою — державними (20,0%) та громадськими організаціями (11,1%). Досвід роботи більшості фахівців не перевищує 3 років (27,6% - працюють на посаді до 1 року, 36,2% - від 1 до 3 років, 15,5% - від 4 до 7 років, 12,1% - від 8 до 15, 8,6% - більше 15 років). Слід зауважити, що нерівномірність вибірки за територіальним принципом (участь за бажанням ТГ) може впливати на об'єктивність порівняльного аналізу громад.

Опитувальник: дослідження передбачало опитування через Google анкету. Анкета містила три блоки запитань: (1) – професійний профіль, що містив 6 запитань, що дозволити зібрати інформацію про освіту, досвід і місце роботи; (2) - досвід та виклики в роботі з ветеранами, що передбачав 10 запитань щодо досвіду роботи з ветеранами, основних труднощів та підтримки; (3) - інституційні особливості ТГ, що містив 5 запитань, що дали можливість вивити особливості ТГ в контексті надання соціальних послуг ветеранам та їхнім сім'ям. Запитання 2 та 3 блоків були закритими та передбачали вибір варіантів відповідей.

Етичні аспекти: дослідження схвалене Інституційною Етичною Радою УКУ. У дослідженні було застосовано метод структурованого анкетування, синтезу та аналізу здобутої інформації.

Збір та аналіз даних: збір даних відбувався протягом березня–квітня 2025 року шляхом розповсюдження посилань на онлайн-анкету через офіційні електронні адреси надавачів соціальних послуг у ТГ по всій Україні (список формувався за рекомендаціями експертів). Участь була добровільною, з обов'язковою попередньою згодою учасників. Неповністю заповнені анкети виключалися з аналізу.

Отримані дані проаналізовано за допомогою методів описової статистики в Microsoft Excel, зокрема частотного аналізу та крос-табуляції для порівняння різних груп респондентів.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Аналіз отриманих даних показав, що 75,9% опитаних установ уже надають послугу соціальної адаптації для ветеранів та їхніх сімей. Високий показник впровадження (зокрема у Ковельській, Летичівській, Луцькій, Меджибізькій, Миргородській, Стрийській та Хмельницькій ТГ) є позитивною тенденцією, враховуючи, що Державний стандарт послуги було затверджено лише у 2024 р. Водночас у Боярській, Шацькій та Мукачівській ТГ зафіксовано суперечливі відповіді респондентів, що свідчить про недостатню поінформованість персоналу щодо переліку послуг власних організацій. У Горохівській ТГ надання цієї послуги наразі не зафіксовано.

Аналіз *тривалості надання послуги соціальної адаптації* виявив, що лише 12,1% опитаних мають досвід понад 3 роки (Боярська, Ковельська, Летичівська, Миргородська та Хмельницька ТГ), який базується на реалізації локальних цільових програм ще до впровадження Державного стандарту. Більшість надавачів

працюють у цьому напрямі від 1 до 2 років (32,7%) або менше року (31,0%), тоді як 24,2% респондентів досвіду не мають. Найбільш системне та професійне надання послуги (через визначених надавачів та закріплених фахівців) зафіксовано у Меджибізькій, Миргородській, Стрийській та Хмельницькій громадах.

Аналіз професійної компетентності ФСР, долучених до надання СП засвідчив, що лише 12,0% опитаних мають базову освіту за спеціальністю «Соціальна робота», проте майже половина з них не залучена до надання СП. Більшість фахівців є вихідцями з інших професій і пройшли перепідготовку. Спеціалізоване навчання щодо адаптації ветеранів пройшли у 2025 р. лише 34,5% респондентів (переважно ті, хто працює 1–5 років), зокрема завдяки програмам МСП. Водночас 65,5% працівників (як початківців, так і досвідчених кадрів) не проходили жодної додаткової підготовки, що вказує на суттєві прогалини у професійному супроводі надання цієї послуги.

Оцінюючи результативність власної роботи, більшість респондентів визначили її рівень як середній (46,5%) або високий/досить високий (20,7%), тоді як 29,3% не змогли надати оцінку. Основними чинниками ефективності фахівці вважають власний досвід (58,6%), міжвідомчу співпрацю (53,5%) та додаткове навчання (51,7%). Найменший вплив на результативність, за даними опитування 2025–2026 рр., мають ресурсне забезпечення (29,3%) та наявність чітких робочих протоколів (18,9%), що вказує на переважання особистісного ресурсу фахівця над системними механізмами підтримки (рис.4).

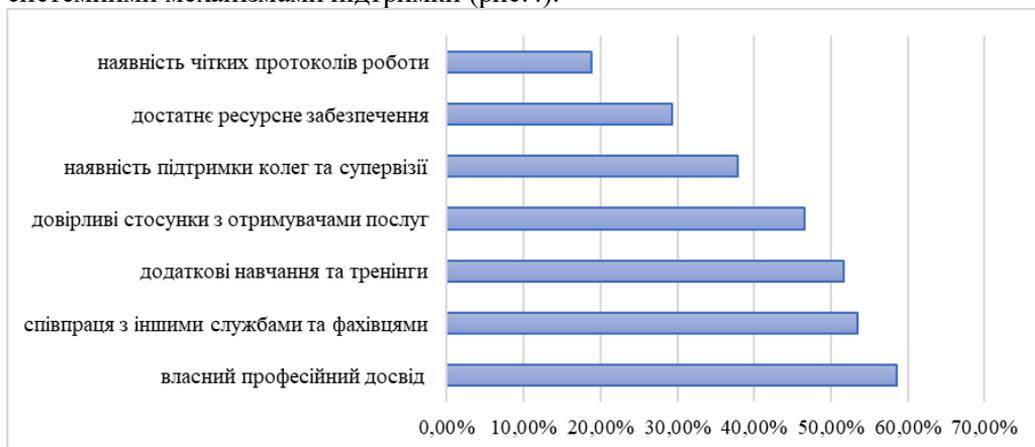

Рис. 4. Ключові чинники, що сприяють досягненню позитивних результатів у процесі роботи з ветеранами та їх сім'ями при наданні СП соціальної адаптації

Найбільш затребуваною СП соціальної адаптації ветеранів та членів їхніх сімей є у Горохівській, Ковельській і Меджибізькій ТГ. У Боярській ТГ найнижчий показник рівня затребуваності послуги. Найбільше навантаження при наданні соціальної послуги відчувають ФСР Ковельської, Луцької, Миргородської, Хмельницької та Шацької ТГ.

Забезпечення фахівців методичним інструментарієм є критично низьким: лише 18,9% респондентів мають достатню кількість актуальних матеріалів для надання послуги. Решта опитаних стикаються з дефіцитом (27,6%), неактуальністю (8,6%) або лише частковою відповідністю матеріалів потребам

(22,4%). Особливе занепокоєння викликає той факт, що 22,5% фахівців працюють за повної відсутності необхідної методичної бази, що значно знижує якість соціальної адаптації в громадах.

Рівень *професійної підтримки фахівців* залишається недостатнім: лише 10,3% респондентів отримують регулярні супервізії. Пріоритетними видами допомоги є вирішення складних випадків (51,7%) та емоційна підтримка (46,6%). Методичною підтримкою та додатковим навчанням забезпечені лише близько чверті опитаних (27,6% та 25,9% відповідно). Попри відносно належне технічне оснащення (79,3%) та облаштування робочих місць (72,4%), кожен десятий фахівець (10,3%) констатує повну відсутність підтримки як з боку роботодавця, так і з боку ТГ (див.рис.5).

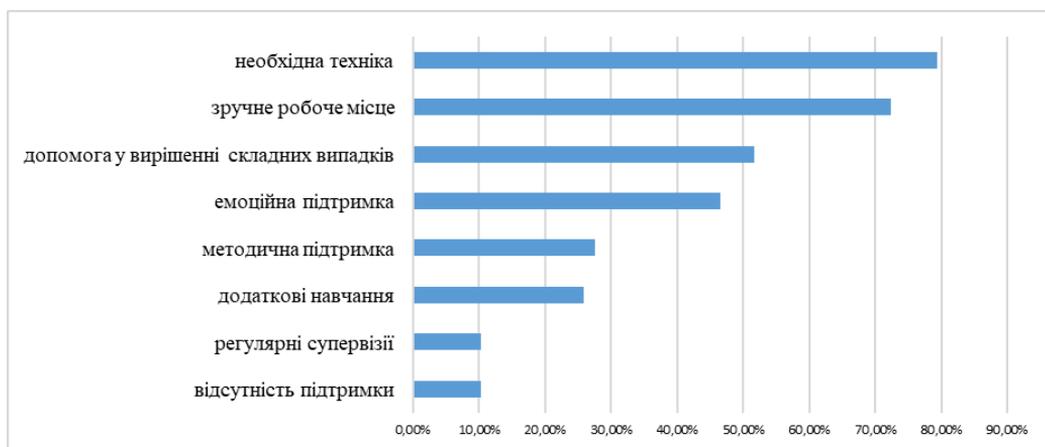

Рис. 5. Характер наявної підтримки фахівців соціальної роботи з боку керівництва та/або громади

Аналіз показав диференціацію рівнів підтримки фахівців (ФСР) у громадах: базового (техніка, робоче місце, консультування керівництва), професійного (методична допомога, навчання, супервізії) та мотиваційного (емоційна підтримка). Найвищий рівень комплексної підтримки за всіма трьома показниками зафіксовано у Мукачівській ТГ. Натомість у Ковельській ТГ респонденти констатували повну відсутність будь-якого супроводу діяльності фахівців.

Якість соціальної адаптації безпосередньо залежить від міжвідомчої взаємодії та функціонування інституту фахівців із супроводу ветеранів. Дослідження показало, що комплексну систему підтримки (ветеранські простори, управління ветеранської політики, фахівці супроводу) вибудовано лише у 25,9% громад. Загалом наявність певних елементів системи підтвердили 51,8% респондентів, тоді як у 18,9% ТГ така інфраструктура повністю відсутня.

Найвищий рівень розвитку ветеранської інфраструктури, за оцінками фахівців, зафіксовано у Меджибізькій та Хмельницькій ТГ. Найнижчі показники вибудови системи підтримки ветеранів при переході до цивільного життя продемонстрували Луцька, Ковельська та Боярська ТГ. Розширення цієї мережі є критично важливим для зниження надмірного навантаження на заклади надання

соціальних послуг. Аналіз успішних практик (відкрите питання) засвідчив розбіжність у підходах до супроводу. Зокрема, 18,9% респондентів (Боярська, Луцька та Шацька ТГ) вважають роботу фахівця із супроводу ветеранів ефективнішою за діяльність традиційного ФСР. Водночас 12,1% опитаних (Миргородська ТГ) вбачають основний інструмент успіху саме у системному наданні послуги соціальної адаптації.

Найбільш поширеними успішними практиками є психологічна підтримка та групи взаємодопомоги (37,9%). Крім того, 13,8% громад використовують альтернативні методи реінтеграції: арт- і музикотерапію, а також каністерапію (взаємодія з собаками), що підкреслює розвиток інноваційних сервісів на рівні ТГ у 2025–2026 рр.

Серед успішних практик 15,5% респондентів виділили фізичну та медичну реабілітацію, зокрема діяльність спеціалізованих центрів (РЦ «Берег Надії» у Меджибізькій ТГ) та проекти сімейного відновлення (санаторій «Пролісок» у Ковельській ТГ). Також відзначено ефективність спортивних програм і короткострокових оздоровчих поїздок.

Додатково 10,3% опитаних вважають успішними заходи матеріальної підтримки, включаючи пільги, гранти на ветеранський бізнес та реалізацію цільових програм соціально-медичного захисту на період 2024–2026 рр. Це свідчить про поєднання медико-реабілітаційного та фінансового компонентів у системі соціального захисту ветеранів на рівні громад.

Важливим елементом успішної адаптації є створення спеціалізованих локацій (6,9%): ветеранських просторів у Меджибізькій, Миргородській і Хмельницькій ТГ та «Будинку Воїна» у Стрийській ТГ. Окремі громади акцентують на юридичній допомозі (1,7%) та духовній підтримці, як-от ретрити у Ковельській ТГ (1,7%). Водночас 24,1% респондентів не змогли виділити жодної успішної практики у своїй громаді, що вказує на нерівномірність розвитку ветеранської політики на місцях у 2026 р.

Ключовими бар'єрами у розбудові системи підтримки ветеранів у громадах респонденти визначили дефіцит кваліфікованих кадрів (70,7%) та відсутність спеціалізованих закладів (48,3%). Суттєвий вплив мають також організаційні та географічні чинники: брак підтримки з боку керівництва ТГ і територіальна розкиданість населених пунктів (по 22,4%). Менш значущими, проте наявними проблемами залишаються віддаленість від обласних центрів (15,5%), незадовільне транспортне сполучення (13,8%) та низький рівень економічного розвитку громад (12,1%). Це підтверджує необхідність інвестицій саме в людський капітал та інфраструктуру ТГ.

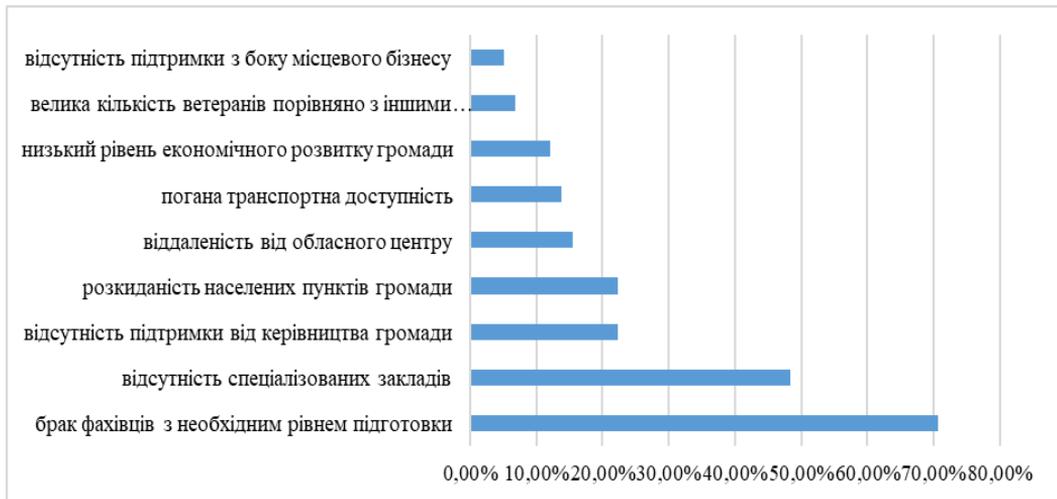

Рис. 5. Особливості територіальних громад, що впливають на надання соціальної послуги соціальної адаптації ветеранів та членів їхніх сімей

Основними труднощами фахівців (ФСП) при наданні послуги є високе психологічне навантаження (63,8%) та дефіцит ресурсів (60,3%). Значна частина респондентів також вказала на брак кадрів і нечіткість алгоритмів надання послуги (по 46,6%), а 39,7% відчувають недостатність власної кваліфікації. Менш критичними, але вагомими факторами є складність міжвідомчої взаємодії (29,3%), недостатня підтримка керівництва (15,5%) та недосконалість нормативної бази (9%). Це підтверджує необхідність впровадження системи супервізії та чіткої протоколізації процесів соціальної адаптації.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ НАДАННЯ СП СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ

Дослідження практики надання СП соціальної адаптації в ТГ України дозволяє зробити такі висновки. Попри високий показник формального надання послуги (75,9%), процес перебуває на етапі становлення. Більшість надавачів мають досвід роботи у цьому напрямі менше 2 років, що збігається з періодом затвердження Державного стандарту (2024 р.). Спостерігається суттєвий розрив у якості та системності СП між громадами-лідерами (Миргородська, Хмельницька, Мукачівська ТГ) та громадами з низьким рівнем інфраструктури. Виявлено критичний дефіцит профільної освіти: лише 12% фахівців мають фах «Соціальна робота». Хоча 89,7% мають вищу освіту, відсутність спеціалізованої підготовки та методичного забезпечення (22,5% фахівців працюють без жодних методик) знижує ефективність адаптаційних заходів. Головними перешкодами для якісного надання СП є брак кваліфікованих кадрів (70,7%) та високе психологічне навантаження на фахівців (63,8%). Міжвідомча взаємодія та інститут фахівців із супроводу ветеранів впроваджені лише у чверті опитаних громад (25,9%), що свідчить про фрагментарність самої системи підтримки «переходу» від військового до цивільного життя. З'ясовано, що найбільш успішними визнано моделі надання СП, що поєднують психологічну підтримку, роботу ветеранських просторів та інноваційні методи (каністерапія, арт-терапія). Водночас 24,1% громад не мають жодних відпрацьованих успішних практик надання СП.

Для вдосконалення надання СП соціальної адаптації ветеранів та членів їхніх сімей пропонується:

на державному рівні: розробити чіткі покрокові протоколи надання СП для усунення «нечіткості алгоритмів», на яку вказали 46,6% опитаних; централізовано забезпечити ТГ актуальними методичними посібниками та інструментами оцінки потреб ветеранів; розширити державні програми підвищення кваліфікації для працівників без профільної освіти, акцентуючи на специфіці ветеранської політики та психології травми;

на рівні ТГ: прискорити створення ветеранських просторів та інтеграцію фахівців із супроводу в загальну мережу соціальних служб для зниження навантаження на ФСР; створити систему регулярної професійної та емоційної підтримки (супервізії) для запобігання вигоранню ФСР, оскільки зараз її отримують лише 10,3%; провести внутрішнє навчання для персоналу ТГ щодо переліку та змісту СП для усунення розбіжностей у відповідях працівників однієї установи;

на рівні організацій-надавачів: налагодити постійну взаємодію між закладами охорони здоров'я, центрами зайнятості та ветеранськими хабами для забезпечення безперервного супроводу; впроваджувати практики громад-лідерів (наприклад, досвід сімейної реабілітації чи ветеранського бізнесу), адаптуючи їх до ресурсних можливостей конкретної ТГ.

ЛІТЕРАТУРА

Алещенко, В. (2022). Соціально-психологічна адаптація учасників бойових дій. Психологічний журнал, (8), 6-16.

Базилук, Я., Власенко, Р., Власюк, О., Жаліло, Я., Бережна, А., Молдован, О., & Собкевич, О. (2025). *Економічна безпека України в умовах високих воєнних ризиків та глобальної нестабільності: Експертно-аналітична доповідь* (Я. Жаліло, Ред.). Київ : НІСД, 2025. 104 с. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2025.03>

Власенко, Р. В., Гуцук, І. В., Жаліло, Я. А., Бережна, А. Ю., Молдован, О. О., & Собкевич, О. В. (2025). *Державна політика щодо ветеранів війни: Аналітична доповідь* (Я. А. Жаліло, Ред.). Київ : НІСД, 2025. 118 с. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2025.04>

Джуган, Р., Джуган, В., & Самогтова, Р. (2025). Соціальні послуги для ветеран (ок) ів у територіальних громадах. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота», (2 (57)), 62-66.

Смельяненко, Л. М., & Пантасенко, В. В. (2025). Розвиток людського капіталу в системі стратегування післявоєнної відбудови України. *Трансформаційна економіка*, (2 (11)), 48-56.

Задорожня, В. (2025). *Соціально-правові аспекти державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб та біженців в Україні*. Кваліфікаційна робота, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова. Харків, 2025. 114 с.

Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» 1993 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>

Івженко, І. Б. (2025). Соціально-психологічна адаптація ветеранів через працевлаштування. Міжнародна науково-практична конференція «СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА: ВИКЛИКИ ЧАСУ»

Кабінет Міністрів України. (2021, 14 квітня). *Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року* (Розпорядження № 366-р). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>

Кабінет Міністрів України. (2024а, 29 листопада). *Про схвалення Стратегії ветеранської політики на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024–2027 роках* (Розпорядження № 1209-р). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1209-2024-%D1%80#Text>

Кабінет Міністрів України. (2024б, 31 грудня). *Про схвалення Стратегії формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках* (Розпорядження № 1350-р). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1350-2024-%D1%80#Text>

Кашуба А., Ковальський В., Годлевський П., Бовсунюк, Д. (2024). Соціальна інтеграція та адаптація ветеранів та учасників бойових дій в процесі занять адаптивним спортом. Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15, 6(179), 113-117. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.6\(179\).21](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.6(179).21)

Клеван, В. Є., & Мельничук, О. В. (2025). Соціально-психологічна адаптація військовослужбовців: стан і перспективи. Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів, 580-585.

Колосок, А. М., & Чернета, С. Ю. (2025). Соціальна адаптація учасників бойових дій: зарубіжний досвід та вітчизняні реалії. Ввічливість. Humanitas, (5).

Костюченко, О. Є. (2025). Соціальна та професійна адаптація ветеранів війни в умовах повоєнного розвитку України. Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України 30 квітня 2025 року, протокол № 5, 128.

Лебедик, Л. В., & Стрельников, В. Ю. (2023). Соціальна адаптація учасників війни у системі неперервної освіти. Психологія і соціальна робота у XXI столітті: зб. наук. матеріалів I Міжнар. наук.-практ. форуму (1-3 листоп. 2023 р., м. Полтава). Полтава, 298-302.

Ломоносова, Н., Хелашвілі, А., & Назаренко, Ю. (2024, 18 січня). *Соціальні послуги для ветеранів та ветеранок у громадах: виклики та потреби*. URL: <https://cedos.org.ua/researches/soczialni-poslugy-dlya-veteraniv-ta-veteranok-u-gromadah-vyklyky-ta-potreby/>

Мальований, М. І., Улянич, Ю. В., & Підлубна, О. Д. (2022). Професійна та соціальна адаптація військовослужбовців, ветеранів та членів їхніх сімей в Україні. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва, (101 (2)), 197-207.

Мартиненко, А. М., Рибалко, Л. М., & Оніщук, Л. М. (2025). Реінтеграція ветеранів війни засобами фізичної культури та спорту в умовах закладів вищої освіти.

Міністерство оборони України. (2025, 30 січня). *Статус УБД: Міноборони удосконалило процедуру надання відомостей про участь у бойових діях*. <https://mod.gov.ua/news/status-ubd-minoboroni-udoskonailo-proceduru-nadannya-vidomостей-pro-uchast-u-bojovih-diyah>

Міністерство соціальної політики України. (2024, 11 квітня). *Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги соціальної адаптації ветеранів війни та членів їхніх сімей та внесення зміни до Класифікатора соціальних послуг* (Наказ № 175-Н). zakon.rada.gov.ua

Національна соціальна сервісна служба. (2024). Соціальна адаптація ветеранів війни та членів їхніх сімей. Національна соціальна сервісна служба України. <https://nssu.gov.ua/news/sotsialna-adaptatsiia-veteraniv-viiny-ta-chleniv-ikhnikh-simej>

Потреби ветеранів і ветеранок. (2024). Результати шостого опитування Українського ветеранського фонду. Український ветеранський фонд. Жовтень – листопад 2024 р. URL: <https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/2024/11/Opytuvannia-veteraniv-zhovten-2024.pdf>

Слозанська, Г., Горішна, Н., Бирик, Д., & Криницька, І. (2023). Соціальна підтримка ветеранів/ветеранок російсько-української війни та їх сімей у воєнний та повоєнний час. *Social work and education*, 10(1), 47-62.

Столярник, О., Семігін, Т. (2023). «Про вас забудуть, як про афганців...»: оцінки системи соціальної підтримки ветеранів російсько-української війни. *Social Work and Education*, Vol. 10, No. 4, pp. 503-520. DOI: 10.25128/2520-6230.23.4.6

Міністерство соціальної політики України. (2024). Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги соціальної адаптації ветеранів війни та членів їхніх сімей та внесення зміни до Класифікатора соціальних послуг. Наказ 11.04.2024 № 175-Н. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0828-24#Text>

Morin, R. (2011). The difficult transition from military to civilian life. Pew Research Center. <https://www.pewresearch.org/social-trends/2011/12/08/the-difficult-transition-from-military-to-civilian-life/>

SOCIAL ADAPTATION SERVICE FOR VETERANS AND THEIR FAMILIES: THE EXPERIENCE OF PROVIDING AND PERSPECTIVES OF DEVELOPMENT IN UKRAINE

Hanna SLOZANSKA, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Special and Inclusive Education, Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, Ternopil; professor of the department of pedagogy and social work, HEI “Ukrainian Catholic University”, Lviv, Ukraine; annaslozanska@gmail.com

Olesya BIRONT, student of the program «Social Work», HEI “Ukrainian Catholic University”, Lviv, Ukraine; olesia.biront@ucu.edu.ua

Abstract. *The article analyzes the current state and mechanisms of providing social adaptation services for war veterans and their family members within the framework of state veteran policy implementation. The legal and regulatory framework governing the procedure for providing this service, including state standards for social adaptation, is reviewed. The study examines the regulatory support and the state standard that regulate this sphere.*

An empirical study was conducted to explore the specific characteristics of providing social adaptation services to veterans and their families at the level of territorial communities in Ukraine. The prevalence and existing mechanisms for delivering these services were examined. The article investigates the institutional features of local support provision, identifies successful models of social protection, and highlights the primary challenges and needs of social work professionals in the context of providing these services. The key barriers hindering the effective adaptation of veterans within communities are identified.

Based on the analysis of practical experience and identified problems, recommendations have been developed to improve the system of social adaptation for veterans during their transition from military to civilian life, as well as for their family members in Ukraine. Specific ways to optimize interagency cooperation, enhance staff qualifications, and ensure universal access to high-quality services are proposed, taking into account the contemporary challenges of the wartime and post-war periods.

Keywords: *social services, social adaptation, veterans, family members of veterans, social worker, case manager for veterans, local communities, state standard.*

References

- Aleshchenko, V. (2022). Socio-psychological adaptation of combatants. *Psychological Journal*, (8), 6–16. [in Ukrainian].
- Bazylyuk, Ya., Vlasenko, R., Vlasyuk, O., Zhalilo, Ya., Berezhna, A., Moldovan, O., & Sobkevych, O. (2025). *Economic security of Ukraine in conditions of high military risks and global instability: Expert-analytical report* (Ya. Zhalilo, Ed.). NISD. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2025.03> [in Ukrainian].
- Cabinet of Ministers of Ukraine. (2021, April 14). *On approval of the National Strategy for creating a barrier-free space in Ukraine for the period until 2030* (Order No. 366-p). zakon.rada.gov.ua [in Ukrainian].
- Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024a, November 29). *On approval of the Strategy of Veteran Policy for the period until 2030 and approval of the operational plan of measures for its implementation in 2024–2027* (Order No. 1209-p). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1209-2024-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
- Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024b, December 31). *On approval of the Strategy for the formation of a system of return from military service to civilian life for the period until 2033 and approval of the operational plan of measures for its implementation in 2025–2027* (Order No. 1350-p). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1350-2024-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
- Dzhugan, R., Dzhugan, V., & Samotovka, R. (2025). Social services for veterans in territorial communities. *Scientific Bulletin of Uzhgorod University. Series: "Pedagogy. Social Work"*, (2 (57)), 62–66. [in Ukrainian].
- Ivzhenko, I. B. (2025). *Socio-psychological adaptation of veterans through employment* [Conference presentation]. International scientific and practical conference "Social Policy: Challenges of the Time". [in Ukrainian].
- Kashuba, A., Kovalskyi, V., Godlevskiy, P., & Bovsnyuk, D. (2024). Social integration and adaptation of veterans and combatants in the process of practicing adaptive sports. *Scientific Journal of the Mykhailo Drahomanov*

Ukrainian State University. Series 15, 6(179), 113–117. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.6\(179\).21](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.6(179).21) [in Ukrainian].

Klevan, V. E., & Melnychuk, O. V. (2025). Socio-psychological adaptation of military personnel: Status and prospects. In *Current problems of modern science in the research of young scientists, cadets and students* (pp. 580–585). [in Ukrainian].

Kolosok, A. M., & Chemeta, S. Yu. (2025). Social adaptation of combatants: Foreign experience and domestic realities. *Courtesy: Humanitas*, (5). [in Ukrainian].

Kostyuchenko, O. E. (2025). *Social and professional adaptation of war veterans in the conditions of post-war development of Ukraine* (Protocol No. 5). Institute of Legislation and Scientific and Legal Expertise of the National Academy of Sciences of Ukraine. [in Ukrainian].

Law of Ukraine. (1993). *On the Status of War Veterans, Guarantees of Their Social Protection* (No. 3551-XII). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> [in Ukrainian].

Lebedyk, L. V., & Strelnikov, V. Yu. (2023). Social adaptation of war participants in the system of continuing education. In *Psychology and social work in the 21st century: Collection of scientific materials of the 1st International Scientific and Practical Forum* (pp. 298–302). Poltava. [in Ukrainian].

Lomonosova, N., Khelashvili, A., & Nazarenko, Yu. (2024, January 18). *Social services for veterans in communities: Challenges and needs*. Cedos. <https://cedos.org.ua/researches/soczialni-poslugy-dlya-veteraniv-ta-veteranok-u-gromadah-vyklyky-ta-potreby/> [in Ukrainian].

Malyovany, M. I., Ulyanych, Y. V., & Pidlubna, O. D. (2022). Professional and social adaptation of military personnel, veterans and their family members in Ukraine. *Collection of Scientific Papers of the Uman National University of Horticulture*, 101 (2), 197–207. [in Ukrainian].

Martynenko, A. M., Rybalko, L. M., & Onishchuk, L. M. (2025). *Reintegration of war veterans through physical education and sports in higher education institutions*. [Уточніть тип видання, наприклад, Monograph або Conference presentation]. [in Ukrainian].

Ministry of Defense of Ukraine. (2025, January 30). *Status of the UBD: The Ministry of Defense has improved the procedure for providing information on participation in hostilities*. <https://mod.gov.ua/news/status-ubd-minoboroni-udoskonalilo-proceduru-nadannya-vidomostej-pro-uchast-u-bojovih-diyah> [in Ukrainian].

Ministry of Social Policy of Ukraine. (2024, April 11). *On approval of the State Standard of Social Services for Social Adaptation of War Veterans and Their Family Members and Amendments to the Classifier of Social Services* (Order No. 175-N). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0828-24#Text> [in Ukrainian].

Morin, R. (2011, December 8). *The difficult transition from military to civilian life*. Pew Research Center. <https://www.pewresearch.org/social-trends/2011/12/08/the-difficult-transition-from-military-to-civilian-life/>

National Social Service of Ukraine. (2024). *Social adaptation of war veterans and their family members*. <https://nssu.gov.ua/news/sotsialna-adaptatsiia-veteraniv-viiny-ta-chleniv-ikhnikh-simei> [in Ukrainian].

Needs of veterans and veterans: Results of the sixth survey of the Ukrainian Veterans Fund. (2024). Ukrainian Veterans Fund. <https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/2024/11/Opytuvannia-veteraniv-zhovten-2024.pdf> [in Ukrainian].

Slozanska, G., Horishna, N., Bybyk, D., & Krynytska, I. (2023). Social support for veterans of the Russian-Ukrainian war and their families during the war and post-war period. *Social Work and Education*, 10(1), 47–62. [in Ukrainian].

Stolyaryk, O., & Semigina, T. (2023). “They will forget about you, like about the Afghans...”: Assessments of the social support system for veterans of the Russian-Ukrainian war. *Social Work and Education*, 10(4), 503–520. doi.org [in Ukrainian].

Vlasenko, R. V., Gushchuk, I. V., Zhalilo, Ya. A., Berezna, A. Yu., Moldovan, O. O., & Sobkevych, O. V. (2025). *State policy towards war veterans: Analytical report* (Ya. A. Zhalilo, Ed.). NISD. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2025.04> [in Ukrainian].

Yemlyanenko, L. M., & Pantasenko, V. V. (2025). Human capital development in the system of post-war reconstruction strategy of Ukraine. *Transformational Economics*, 2 (11), 48–56. [in Ukrainian].

Zadorozhnyia, V. (2025). *Socio-legal aspects of state policy regarding internally displaced persons and refugees in Ukraine* [Master's thesis/Qualification work, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv]. [in Ukrainian].

Article history:

Received: May 07, 2025

1st Revision: July 24, 2025

Accepted: December 30, 2025